

A kultúra az egyetlen esélyünk

Kocsis Zoltán szerint művészetünkkel tudjuk felhívni magunkra a világ figyelmét

Hatalmas vállalkozásba kezdett Kocsis Zoltán, hiszen a most készülő Bartók-összkiadás számos lemezét készíti el együttesével. Olyan felvételeket szeretne, amelyek autentikusak, átörökítik a szerzőre jellemző sajátos hangot, érdekességet, a Bartók-hagyományt, és bemutatják a teljes alkotói pályát.

Öt év alatt harmincegy lemez lát majd napvilágot. Az új sorozattal összhangban pedig a Bartók-művek kotta-összkiadása is előkészületben van. A Bartók Új Sorozat első albuma már 2006. december elején megjelent, s ezen a lemezen a Fából faragott királyfi és a Kossuth-szimfónia kapott helyet a Nemzeti Filharmonikusok előadásában, Kocsis Zoltán vezényletével. A zongoraművész-karmester nagyon fontosnak tartja a Bartók-összkiadást, s úgy véli, a magyar művészet az, amivel a világ figyelmét felhívhatjuk magunkra. De hiába aratott nagy tetszést a legújabb lemez és teltházások az együttes koncertjei, nincs túl könnyű helyzetben a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, hiszen az évek óta csökkenő költségvetésük várhatóan ismét kevesebb lesz.

– Több muzsikustól meg kellett válniuk, és az idejükhöz képest nagysága szintén bizonytalan...

– Meg kellene érteni végre, hogy bár mindent ki lehet gazdálkodni, arra azonban nincs lehetőség, hogy egy ötven tagú kamaragyüttesrel és alkalmankénti kiegészítőkkel dolgozzunk. Egy ilyen koncertnek ugyanis kissé más lesz a hangzása. Itt utalnék arra, hogy mi magyarok elég régóta nem tudunk semmi olyat produkálni, ipari vagy mezőgazdasági téren, amire felfigyelnének. A kultúra az egyetlen terület, amellyel magunkra irányíthatjuk a világ figyelmét. Igazán magas, művészi színvonalat pedig nem lehet összecsiszolás nélkül, ad hoc csapatokkal produkálni. Az anyagi ügyekkel egyébként én magam nem szívesen foglalkozom, ezt inkább az igazgatónkra, Kovács Gézára hagyom. S hogy mindez mennyire nem foglalkoztat, talán jelzi az is, hogy a fizetésem már tíz esztendeje ugyanannyi, és csupán a hetedik legmagasabb bér az együttesben... Azt azonban el kell hogy mondjam, hogy a mi anyagi helyzetünk is egyre rosszabb. Már most kevesebb nálunk a zenész, mint amennyire szükség volna. Amikor a Kossuth-szimfóniát vettük fel, 100 zenész muzsikált az együttesben. Mi ugyanis nem egy ilyen vagy olyan irányban megnövelt kamarazenekar vagyunk, hanem olyan nagy együttes, amely mindenevő, és egyaránt rendelkezik klasszikus valamint kortárs repertoárral.

– Kovács Géza főigazgató már nyár elején is arról nyilatkozott a Zenekar új-ságnak, hogy az egyre csökkenő támogatás

miatt koncertek műsorán kellett változtatniuk és másképpen kellett megtervezniük a szezont. A mostani hangversenyek, lemezfelvételek pedig szinte elképzelhetetlenek egy kisebb létszámú együttesrel...

– Bartók előadásához ráadásul olyasfajta összeszokottságra van szükség, amelytől az egyéni kezdeményező-készség sem idegen. A kiegészítőktől azonban ezt nem várhatjuk el. Nem elég ugyanis, ha precízen tudnak játszani. A Bartók-stílus öt, jól elkülöníthető korszakából háromban lehetetlenség beugrásszerűen muzsikálni....

– A hazai és a nemzetközi szakmai vélemények szerint is ön a Bartók-hagyomány egyedülálló, kivételes súlyú letéteményese. Így nem véletlen, hogy az összkiadás is az ön személyére épül, s karmesterként elvállalta valamennyi zenekari mű vezényletét, továbbá minden kamaramű, dal és népdalfeldolgozás zongoraszólamának az eljátszását.

– Van is ezért sok irigyünk. Sajnos, akadnak néhányan, akiknek nem tetszik, hogy erre a sorozatra bennünket kértek fel. Pedig nekünk a Bartók-összkiadásra kapott 180 millió forintnak minden fillérével el kell számolnunk... Voltak ugyanis korábban olyan ötletek, melyek szerint nincs szükség minden darab újrafelvételére, hanem csupán össze kellene válogatni a létező legjobb felvételeket. Egy ilyen sorozatot én akár fél óra alatt, a pincében lévő húszezres lemezgyűjteményből össze tudok állítani, azonban nem lesz az igazi. Mert bár valóban létezik néhány nagyon jó felvétel, számos olyan lényeges Bartók-mű is akad, amelynek interpretációjából csak rosszabb-nál rosszabbakat lehet találni.

– Ön szerint mi a jó Bartók-előadásmód lényege?

– Azt a parlando-rubato játékmódot, ugyanakkor pontosságot kell követnünk, amelyet Bartók Béla képes volt zongorán megvalósítani, mert az az iránymutató. Éppen ezért azoknak a felvételeknek, amelyeken Bartók zongorajátéka hallható, minden polcon ott kellene lenniük. Érdekes, hogy ahogyan Bartók haladt előre a maga útján, úgy vált egyre egyénibbé a hangja, s mire a Táncszvithez ért, már profi hangszerelő is volt. Rövidebb művei is mind-mind speciális együttest kívánnak, de úgy vélem, zenekarunk eddigi felvételei komoly garanciát jelentenek arra, hogy az általunk produkált hangzás hasonlítani fog a zeneszerző által elképzeltre. Van, akik megpróbálják Bartókot beemelni az európai zenetörténet kánonjába, azáltal, hogy lecsiszolják és megfosztják attól az érdekességétől, ami nélkül Bartók nem Bartók. Ezekről a sajátos stílusjegyekről lesz ugyanis az a szerző, aki, és ezek miatt marad fenn a neve. Mi mindenképpen autentikus, a Bartók-hagyományt, és a rá jellemző, egyéni hangot átörökítő felvételeket akarunk készíteni.

– Említette, hogy ezek a darabok speciális együtteseket kívánnak.

– Egyes művek illetve műcsoportok szerezésének megtalálása jelentős előkészítést igényel, de tényleg nem érdemes középszerű lemezekkel szaporítani a felvételek sorát, mert azokból így is akad elég. Amikor engem a Philips felkért arra, hogy játsszam lemezeire Bartók szólózenekora írott műveit, akkor megmondtam,

ez a munka hosszú időt vesz majd igénybe, mert nem vagyok hajlandó különbséget tenni a fontosnak és a kevésbé fontosnak ítélt darabok között. Mindegyikkel ugyanolyan szeretettel és gondnal fogok foglalkozni, és mindegyikre ugyanannyi időt akarok szánni. Minden hang ugyanis, amit Bartók leírt, egyformán fontos és nagy műgondot igényel. A nyolc lemez így végül kilenc esztendő alatt született meg.

– Ön azt már korábban is említette, hogy egy zeneszerző teljes portréját akkor lehet jól megrajzolni, ha valaki az összes

darabját ismeri, és az előadó számára az életműben nincsenek fehér foltok.

– Ha valaki például jól akarja Beethovent játszani, akkor nemcsak mind a harminckét szonátáját elő kell adnia, de ismernie kell a szimfóniákat, vonósnyegyeseket is. Sőt, egy adott szerző minden művét ismerni kell, hogy ahhoz az egyetlen egy kompozícióhoz is úgy tudjunk hozzányúlni, ahogy kell. Fontos a teljességre törekvés. De egyébként is én Bartók minden darabját jelentősnek tartom.

– Mikor lesz elégedett az új összkiadás felvételeivel?

– Az értékelésben sok minden közrejátszik. Kérdés, hogy ezek a felvételek mennyire lesznek hallgatottak, mennyire mutatnak majd irányt az előadói tradíciónak. Az biztos, hogy Bartók műveinek lecsiszolását, lesimítását meg fogom akadályozni. Sajnos ma, amikor egyre kevesebb a szakértő, a kóklerek ezt azonnal megérik és bármit eladnak. Nem szívesen nosztalgiazom, de harminc évvel ezelőtt más volt a helyzet, hiszen akkor az átlagos közönség is más füllel hallgatta a koncerteket. De talán ez az új sorozat is ízlésformáló lehet.

R. Zs.

Drámai helyzet a Nemzeti Filharmonikusoknál is

Bár az utóbbi időszakban egyre több rangos nemzetközi felkérést kapnak, számos nagyszerű koncerten lépnek pódiumra a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar művészei, ráadásul a törzsközönségüket is sikerült jelentősen növelniük, mégis, az új esztendőt kénytelenek voltak elbocsátásokkal kezdeni. A tavalyi év utolsó hónapjaiban ugyanis lényegesen kevesebb pénzt kaptak, mint ami a tárcával kötött, aláírt szerződésben szerepelt. Akkor úgy tűnt, mindezt tíz százalékos létszámleépítéssel tudják csak kompenzálni. Szerencsére a helyzet az ősz során javult valamelyest, de végül így is 15 munkatársuk jogviszonyát szüntették vagy változtatták meg, s még az sem derült ki, hogy az idei esztendőben mekkora nagyságú támogatással számolhatnak. Kovács Géza főigazgató bízik azért abban, hogy a kiválóan működő együttesek büdzséje nem csökken jelentősen.

– Az őszi hangverseny-évadnak már nagyon nehéz helyzetben kezdtek neki, hiszen a költségvetésük jóval kevesebb lett, mint ahogyan tervezték...

– Mindez nemcsak az utolsó negyedév, hanem szinte az egész tavalyi naptári esztendő költségvetésére igaz, hiszen pénzügyek terén zavarosan indult az év, és így is fejeződött be. Az első hónapokban ugyanis teljesen bizonytalan volt, mekkora támogatást nyújt nekünk a tárca, és az erről szóló megállapodást végül május 2-án írta alá a NKÖM illetékes államtitkára. Ráadásul olyan szerződést kötöttünk, amely néhány hónapra garantálta csak a pénzt, és kérdésessé tette a kialakult összeg további sorsát. A bizonytalanság drámai módon fokozódott, amikor augusztus végén az átalakult minisztérium illetékesei közölték, hogy az év hátralévő részére szolgáló, aláírt szerződésben szereplő összegnek kevesebb, mint a felét tudják csak biztosítani. Egy olyan költségvetésű művészeti intézménynél, ahol a büdzsé 85%-a bér és bérjellegű kiadás, s a maradék összegből bonyolítunk minden mást, abból hívunk vendégművészt, veszünk húrokat...

Ez a minisztériumi közlés abban a pillanatban azt a rémálmod villantotta fel, hogy egy kiválóan dolgozó, bátran mondhatom, hogy világszínvonalú, és már évek óta a legracionálisabb létszámmal működő intézmény elbocsátásokra kényszerül. Ráadásul úgy, hogy nálunk mindenki két évente átesik egy szigorú minősítési eljárás, így a munkatársaink mindegyikére igaz, hogy a lehető legmagasabb színvonalon végzi a tennivalóit. Ez mind a zenekar, mind a kórus, mind a menedzsment tagjaira vonatkozik. A költségvetés-csökkenés azért is volt nagyon kétségbeesítő számomra, mint a munkáltatói jogok gyakorlójára, mert tudtam, ez azt jelenti, hogy a 214-ből körülbelül húsz embert azzal az indokkal kell elbocsátanom, hogy nincs pénz, mert valahogyan elfogyott. Egy kiválóan működő intézményben kellett volna 10%-os létszámcsökkentést végrehajtani, s olyan embereket elküldeni, akik olyan szigorú szűrőn mennek át két évente, amelyből Európában is kevés van...

– S azt is el lehet mondani az együttesekről, hogy szinte minden bérletük elfogy,

sikerült megkészserezniük a közönségük létszámát, s a külföldi fellépéseikről is ragyogó kritikák jelennek meg.

– A meghívásaink több hónapot töltenek ki egy szezonban. Lemezeket készítünk, rádiófelvételeink születnek. S ebben a helyzetben nekem le kell ültetnem az irodámban embereket, s azt kell mondanom nekik, hogy ki vannak rúgva. Ha pedig megkérdezik, hogy rosszul végezték-e a munkájukat, akkor annyit tudok mindössze mondani, hogy nem, kiválóan, csak elfogyott a pénz, amelyből élnünk kellene...

– Az év utolsó néhány hónapjára pedig mecénást sem könnyű szerezni...

– Így igaz, de azért a szponzorokat tekintve se legyenek senkinek illúziói. A páratlan ügyességű britek a legjobb éveikben annyit tudtak elérni, hogy a mecénásoktól származó támogatás a zenekarok költségvetésének a 8%-át tegye ki. Európában a büdzsének legalább kétharmad részét az állami támogatásnak kell fedeznie. Ez ilyen műfaj. Ráadásul hazánkban egyelőre az újjagdagok művészetek iránti adakozókedve sem túlsá-